

Bradford
102

102
798
Melléklet a „M. Polgárhoz.“

KOLOZSVÁR ORSZÁGGYÜLÉSI KÉPVISELŐI

Gr. PÈCHY MANÓ és HAJÓS JÁNOS

BESZÁMOLÓ BESZÉDEIK

és

SÁMI LÁSZLÓ

VÁLASZA

Kolozsvár polgársága nevében.

(1875 június 2-án.)

6.

KOLOZSVÁRTT

NYOMATOTT K. PAPP MIKLÓSNÁL.

1875.

[Handwritten signature]

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

CHICAGO, ILL.

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO
PHYSICS DEPARTMENT

KOLOZSVÁR ORSZÁGGYÜLÉSI KÉPVISELŐI

Gr. PÉCHY MANO és HAJOS JÁNOS

BESZÁMOLÓ BESZÉDEIK

és

SÁMI LÁSZLÓ

VÁLASZA

Kolozsvár polgársága nevében.

(1875 június 2-án.)

KOLOZSVÁRTT.

NYOMATOTT K. PAPP MIKLÓSNÁL.

1875.

UNIVERSITY OF CHICAGO LIBRARY
1070A PEA
ALZA
HERY AND LOU BEEZ DEAR

SAMUEL JOHNSON

OLNEY'S HOSPITALITY DEPARTMENT

(1800-1800)

OLNEY'S HOSPITALITY DEPARTMENT
1070A PEA
UNIVERSITY OF CHICAGO LIBRARY

I.

Gr. PÉCHY MANÓ

BESZÉDE.

DR. ROBERT J. MANN

— 1882 —

Uraim, mélyen tisztelt választóim!

Midőn ezelőtt 3 évvel önöknek tisztelt választóim azon ünnepélyes ígéretet tenni szivesem volt, hogy képviselőjüknök teendő megválasztásom esetében igyekezni fogok nehéz feladatokat érdekel nélküli odaengedéssel és lelkiismeretes hűséggel megoldani, arra kértem önöket tisztelt választóim, hogy tartsák meg ünnepélyes ígéretemet ideiglenes zálog gyanánt, mindaddig, míg azt módom és alkalmam lesz kiváltani akkor, a midőn önöknek ítélőszéke előtt képviselői működésünök miképpen teljesítéséről számot adni kötelességemnek fogom tartani.

Ime itt állok már most önöknek ítélőszéke előtt, itt vagyok, hogy működésünök és ígéretemnek miképpen lett teljesítéséről beszámoljak, itt vagyok, hogy közreműködésünök felett ítéletet mondjanak, melynek lelkiismeretem szeplőtlenységének megnyugtató öntudatában nyugodt lélekkel nézek elébe.

Hogy azonban, mélyen tisztelt választóim, képviselői működésünök alaposan megbirálhassák, szükségesnek tartottuk a lefolyt három éves törvényhozásünök működéséről és minden nevezetesebb phasisairól önöknek tisztelt választóinök, egy körülményes és minden fontosabb eseményeket tüzetesen illusztráló írásbeli jelentést betérjeszteni, melyet ezennel tisztelettel benyújtani szerencsünök van.

És most engedjék meg, hogy beszédemben legalább fővonalokban reflectálhassak a lefolyt törvényhozásnak 3 éves működésére, és saját magunk tartására vonatkozólag engedjék meg egyuttal, hogy a lefolyt törvényhozás ideje alatt szerzett tapasztalataim alapján őszintén nyilváníthassam igénytelen nézeteimet, az ország fontosabb ügyei-re nézve és a szükséges teendőkre.

Mindenek előtt meg kell még jegyeznem, hogy miután én mindig a tettek embere szerettem lenni, soha sem voltam barátja a nagy szavaknak és hangzatos phrasisoknak, — igyekeztem tehát csattanós beszédek helyett önknek érdekében inkább többet tenni és többet dolgozni, mert nézetem szerint a szavaknak valódi értéke csak is tettekben keresendő, ezek nélkül a szavak csak is pusztá és jelentéktelen phrasisok szoktak maradni.

Ezen elvből indulva ki, képviselői minőségemben két lényeges feladatnak megoldását tűztem ki magamnak, erre azonban később lesz szerencsém nyilatkozni; mindenek előtt rövideden jellegezni kívánom álláspontomat, melyet közreműködésem alapjául elfoglaltam.

Álláspontomat az 1867. 12-iki kiegyezési alaptörvény képezte, ezen nemzetközi alaptörvényt, eltekintve egyéb fontos érvektől, közreműködésem alapjául felvenni, már csak azért is kötelességemnek tartottam, mert a törvénynek mindaddig, míg azt a törvényes és alkotmányos tényezők hatályon kívül nem helyezik, mindenki engedelmeskedni tartozik, főleg pedig egy olyan törvénynek, melynek alapját nemzetközi szerződések képezik.

Ezeknek általános megjegyzése után áttérek már most azon két lényeges feladatnak jellegezésére, melynek megoldását magamnak képviselői minőségemben kitűztem.

Első feladatomnak tekintettem, telhetőleg közreműködni, hogy államháztartásunkban a bevételek és kiadá-

sok között a szükséges egyensúly mielőbb helyreállítassék.

Hogy azonban ezen czél mielőbb uólérettessék, egy részről oda kellett közreműködni, hogy a takarékoság minden irányban kérlelhetlen következetességgel keresztülvitessék, — más részről pedig, hogy az ország meghozza azon szükséges áldozatokat, melyeket finansialis állapotaink gyökeres javítása igényel.

És itten meg kell jegyeznem, hogy miután finansialis calamitásainkat a legközelebb berekesztett törvényhozás szomorú hagyományképen örökölte, a lefolyt törvényhozásnak volt kötelessége finansialis bajaink orvoslása végett az eddigi tulkiadásokat a takarékoság szigorú követelményei szerint szabályozni, ennek volt nem népszerű feladata, az ország lakosait áldozatok hozatalára kötelezni; szóval a lefolyt törvényhozásnak volt feladata a multak hibáit pótolni, a mulasztásokat helyrehozni, és az ország nagy részét a valódi tényállásokkal megismertetve, eddigi illúzióinak mámorából kijózanítani.

Kétséget nem szenved, hogy finansialis bajainkat leginkább azon körülmény idézte elő, — hogy eddigelő az állam intézményei oly mérvben fejlesztettek, mint a minőben azt pénzerőnk meg nem bírta és hogy ezen kívül oly nagyszerű beruházások is tétettek, melyek az ország anyagi erejét jóval meghaladták, és ez kétségen kívül hiba volt.

Nem állítom, hogy ezen hibában a törvényhozásokon kívül magoknak a kormányoknak is akaratlanul nem volt részök, mert szerintem a kormányoknak nem kellett volna magokat ezen tulságos és finansialis erőnket meghaladó követelésekre nézve a törvényhozásokkal solidaritásba helyezni, sőt szerintem az időszerinti kormányok részéről indokolva lett volna az ilyen türelmet-

len és rohamos követelések áramlatának, milyenek hogy többeket mellőztek, a vasuti engedélyezések iránti tömeges követelések valának, nem csak biztos és határozott irányt kitűzni, hanem egyszersmind indokolva lett volna ezen irány el vagy el nem fogadásától még saját állásukat is függővé tenni.

Meglehet, hogy az ilyetén vérmes aspiratioknak meg-hiusulása miatt sokan talán nehezteltek volna, arról az egyről azonban teljesen meg vagyok győződve, hogy sem financialis állapotaink ziláltsága be nem következett volna, sem a halasztási processusnak fokenkénti fejlesztése meg nem nehezítettett volna, — mert a világ történel-méből meritett tapasztalások igazolják, hogy a mely ál-lam intézményeit anyagi erejének tulbecsülésével roha-mosan igyekezett fejleszteni, a haladás processusát ren-desen oly mérvben akadályozta meg, mint maga a tes-pedés.

Igaz, hogy a magyar törvényhozásoknak rohamos követelésein nem lehetett annyira csodálkozni, mert Ma-gyarország századokon keresztül folytonos tespedésben sinlődvén, midőn parlamentaris életének új aerája előtte megnyílt, azt hitte, hogy a mit más államok évtizedeken keresztül, vívtak ki, azt Magyarországnak egy pár or-szággyűlése alatt sikerülend életbeléptetni, és e részben fájdalom, hasonlítottunk azon kiskoru ifjuhoz, ki koren-gedélyt nyervén, midőn a gyámság alól felszabadult, a szép és rendezett örökségét tulbecsülte, és azt rövid idő alatt annyira kimerítette és annyira kiaknázta, hogy szá-mításainak téves voltát csak is a kiábrándulás perczei-ben vette észre. — Igaz, hogy más államok is követtek el ily nemű hibákat, csak hogy szerintem ezen hibákon inkább okulni kellett volna, nem pedig hasonszerű hibá-kat elkövetni.

Azonban daczára ezen téves számításoknak, daczára az ezekből bekövetkezett financialis calamitásoknak, elcsüggednünk még sem kell, mert ezen hibákat tekintettel arra, hogy az országnak tetemes beruházásai idővel jövedelmezők lesznek, helyre lehet hozni, — kivált ha még ezen kívül a nemzetgazdászati fejlesztése és az állam hitelének biztosítása által az állam jövedelmei szaporíthatni és az országnak adóképesége fokoztatni fog; de éppen ezen eredményeket biztosító practicus módokat helyes megválasztása képezte a teendő sarkpontját s a feladat nehézségét; e tekintetben tehát a törvényhozás legbiztosabbnak tartotta, más államok példáját követni, mert a történelem évkönyvei is tanúsítják, hogy sehol a hol financialis crisisek állottak be, nem lehetett a financialis bajokat oly merész és mesterkéltszerű financialis operatiókkal orvosolni, melyek a theoriában ugyan felette tetszőseknek és hangzatosoknak látszottak lenni, de a valóságban kivihetetleneknek bizonyultak be, — nekünk tehát oly practicus módokat kellett elfogadnunk, melyek az adott körülmények között legbiztosabban célhoz vezetnek.

Előttünk állott Angliának a legpracticusabb államok egyikének, eleven példája, Angliában a 48-as években a miénkhez hasonló financialis calamításokkal küzdöttek, és ime, sikerült Angliának a takarékoság szigorú keresztülvitele, az állam jövedelmeinek okszerű szaporítása és a szabad kereskedés elvének általános elfogadása és szigorú alkalmazása által nem csak államháztartásában a bevételek és kiadások között a szükséges egyensúlyt helyreállítani, — hanem sikerült egyszersmind oly fényes pénzügyi viszonyokat is behozni, melyeknél fényesebbeket jelenleg Európának egy állama sem mutathat fel. Megvagyok tehát győződve, hogy nekünk is

sikerülni fog a józan takarékoság behozatala, az állam jövedelmeinek okszerű szaporítása, az államgazdászat fejlesztése, az állam hitelének biztosítása és az állam intézményeinek csakis oly mérvben fejlesztése által, mely pénzerőnket meg nem haladja, szintén egészséges és rendezett financialis állapotokat behozni.

Nem kívántam azonban a takarékoságot úgy érvényesíteni, miszerint a már megkezdett beruházásokkal és vállalatokkal hagyjunk fel, — sőt inkább kívánatosnak tartom, hogy azok éppen az állam jól felfogott érdekében, habár a takarékoság szigorú szabványai szerint s habár fokozatosan, de mégis folytattassanak és be is fejlesszenek, — más részről azonban szükségesnek tartottam oda hatni, miszerint bármi nemű új vállalatok mindaddig ne kezdeményeztessenek, míg azt kedvezőbb pénzügyi viszonyaink meg nem engedik.

Valamint tehát egyrésztől nem tartottam volna tanácsosnak, hogy az állam intézményei mostani komoly financialis helyzetünkben anyagi erőnk tulbecsülésével ezentul is rohamosan fejlesszenek, ugy másrésztől politikai hibának tartanám, ha akár az állam intézményeit, akár cultur állapotainkat annyiban a mennyiben azt financialis erőnk megengedi nem fejlesszenék; követve tehát más államok példáját finanziaánk rendezésének leginkább két practikus módja állott előttünk.

Az egyik volt a takarékoságot minden irányban kérlelhetetlen következetességgel keresztülvinni, és az állam intézményeit csakis oly mérvben fejlesszteni, a mint azt anyagi erőnk megengedi, — ez volt az első mód, — szíves készséggel elfogadtunk tehát minden olyatén megtakarításokat és levonásokat, melyek az állam és a kormányzás gépezetének megakasztása nélkül eszközölhetők és kivihetők.

A másik módja financialis állapotunk rendezésének abban állott, hogy az ország lakosai áldozatok hozatalára köteleztessenek, és hogy a nemzetben az áldozatkészesség buzdittassék, — elfogadtuk ezt a módozatot is, — szives készséggel támogattunk volna minden olyan javaslatokat, melyeknek következtében lehetővé vált volna a deficitnek áldozatok nélküli fedezése, — azonban ily javaslatok tekintettel financialis állapotaink komoly helyzetére, — valósíthatók és kivihetők nem voltak, elfogadtuk tehát azt, hogy a haza érdekében áldozatok hozattassanak, melyeket, tekintve főleg komoly helyzetünkre, minden tekintetben indokoltnak találtunk, részint az állam önfentartásának jogánál, részint azon helyesnek ismert axiománál fogva is „salus rei publicae suprema lex esta“.

Nehogy azonban az országnak áldozatképessége a terhek sulya alatt idővel megzsibbasztassék, elodázhatlan kötelességünknek tartottuk behatólag közreműködni, miszerint mind a törvényhozás, mind a kormány komolyan gondolkodjanak oly módokról, melyeknek mielőbbi életbeléptetése által sikerülhessen az állam jövedelmeit okszerűleg szaporítani, az ország adóképességét fokozni, a nemzetgazdaságot oly mérvben fejleszteni, mint a minőben annak fejlesztését az ország érdeke jogosan követeli, — és hogy végre sikerülhessen az állam hitelét biztosítani és állandósítani, — mert meg voltunk győződve, hogy ezen teendők mielőbbi életbeléptetése nélkül rendes financiákat behozni absolute lehetetlen lesz.

A mi már közös véderönket és a honvédséget illeti, nem szenved kétséget, hogy összes véderönk sok pénzbe kerül, de ez irányban nagyobb szabású levonásokat tenni nem lehet, mert tekintettel az európai véd-erők mennyiségének és minőségének óriási fejlesztésére,

nem volna tanácsos, hogy véderőnk a magyar-osztrák monarchia hatalmi állásának és véderejének koczkáztatásával leszállíttatnék.

Átmegek már most azon második feladatnak jellegzésére, melynek megoldását magamnak kitűzni kötelességemnek tartottam, és ez volt a reformok terén oly célból közreműködni, hogy a szükséges reformok legégetőbb kérdései mielőbb megoldást nyerjenek, — mert meg valék teljesen győződve, hogy ha államiságunkat mielőbb consolidálni és biztosítani komolyan akarjuk, a szükséges reformok életbeléptetését többé elodázni nem lehet, nem szabad.

Értelmezni kívántam pedig a reformoknak azon szükséges complexumát és concatenatioját, melynek ugy az állam viszonyainak mint a nemzet geniussának megfelelő megoldását egy oly állam teljes joggal követelheti, mely a cultur államok sorában méltó helyet elfoglalni komolyan óhajt és akar.

A reform kérdéseknek megoldásánál igyekeztem oly irányt követni, mely a kornak jól felfogott követelményeivel és a valódi szabadság postulatumaival összhangzásban áll; hangsulyozom pedig a szabadságnak valódi postulatumait különösen azért, mert az álszabadelvőségnek fattyusarjadékai a valódi szabadságnak ép és egészséges hajtásait rendesen még zsenge fejlődésökben vagy előlik, vagy egészséges életfáját eltörpitik, — hangsulyozom a kornak jól felfogott követelményeit különösen azért, mert oly ábrándos és a mi viszonyainkba bele nem illeszthető reformok, melyek a nemzet geniussával, ősi jellemével és természetével merőben ellenkeznek, meglehet, hogy az experimentatiók meddő számát szaporítani alkalmasak lehetnek, de a népre állandó jótevény hatást gyakorolni sohasem fognak.

Méltóztassanak meghinni, hogy ha oly reformok fognának behozatni, melyek sajtóságot viszonyaink közzé bele nem illeszthetők, és a melyek a nép geniussával merőben ellenkeznek, ez esetben ha az ily reformok a külföldi intézmények még oly remek másolatai is volnának, azok nálunk mindamellett csak is a papiroson fognának igen szépen, igen hangzatosan diszteni, de az életbe a nemzet szívében soha sem lennének oly kedveltek, oly rokonszenvesek, hogy azoknak állandó meghonosítására és jótékony üdvös hatására bizton számítani lehessen.

Hogy azonban a reformok szükséges complexuma mielőbb sikerrel megoldható lehessen, szerintem mindennek előtt szükséges, hogy mind a törvényhozásban, mind a kormányzásban egy egészséges, egyöntetű és szerves rendszer mielőbb behozassék és állandosíttassék.

Mindenek előtt komolyan meg kell barátkoznunk azon eszmével, hogy százados mulasztásainkat egyszerre, hogy egy mondjam varázs erővel nem pótolhatjuk, haladnunk kell a szükséges logikai egymásután elveinek szigorú követelményei szerint, szóval komolyan szakítanunk kell a türelmetlenségnek azon véghetetlen káros izgatottságával, melyet a reform kérdéseknek megoldásánál sokan manifestálni szeretnek.

És ha ezeken kívül a kormányok mindenkor kötelességnek fogják ismerni a legszükségesebb reform kérdések megoldásának sorrendjét mindenkor a maga idejében kijelölni és beterjeszteni, és ha a törvényhozás magának elvül fogja kitűzni, hogy mindaddig, míg a beterjesztett reform kérdéseket, a már egyszer megállapított sorrend szerint véglegesen megnem oldotta, mindig kellő türelemmel befogja várni, míg a sorrend a többi reform kérdések megoldására kerül, — ha a törvény-

hozás elég időt fog a kormánynak engedni, hogy a reform kérdések megoldására vonatkozó törvényjavaslatokat a maga idejében elkészíthesse, és mindig kellő időben beterjesztthesse, — szóval ha a törvényhozás a kormányt folytonos parlamentáris teendőkkel majdnem egész éven keresztül elhalmozni nem fogja: megvagyok teljesen győződve, hogy egy ilyen szerves, egészséges és egyöntetű rendszer, és egy ilyen czélszerű tárgyalási módozat mellett sikerülni fog a törvényhozásoknak sokkal rövidebb idő alatt sokkal alaposabb reformokat életbeléptetni, mintha minden szerves rendszer nélkül az időnek helyes beosztása és a munkaerőknek kellő felhasználása nélkül türelmetlenül ide amoda kapkodva fogának működni.

A reformnak leglényegesebb részét szerintem egy szerves közigazgatás, és egy jó, olcsó és gyors igazság szolgáltatás képezi; mert teljesen megvagyok győződve, hogy ha financialis politikánknak sulypontját jövőre egy szerves közigazgatás, egy olcsó és jó igazságszolgáltatás, és egy-egyöntetű szerves kormányzási rendszer képezni nem fogja, ha ezeken kívül belpolitikánkat mielőbb egészséges alapokra fektetni és czélszerűen berendezni nem fogunk, alig leszünk képesek oly áldozatokat nélkülözni, melyeket az ország lakosai előbb-utóbb elviselni képtelenek lesznek.

Ezen oknál fogva már a 21-es bizottságban határozottan nyilatkoztam azon hátrányos és költséges centralisationalis áramlat ellen, mely közigazgatásunk majdnem minden rétegeiben észlelhető, és a mely a gyors igazságszolgáltatást is akadályozza.

És éppen ezen indoknál fogva, azon voltam, hogy a municipiumok authonom hatásköre, a kormánynak törvényes felügyelete és éber ellenőrködése mellett vissza-

állíttassék, mert mellőzve számos egyéb érveket, az autonomia visszaállítását már csak azon oknál fogva is kívánatosnak tartom, mert a központi kormány a népnek valódi érdekeit és a vidék szükségleteit az authonom kormányzás útján sokkal alaposabban tanulmányozhatja, azokat ily uton és módon sokkal behatóbban felösmerheti, és azokat a közmegelegedés eszközölhetése tekintetéből sokkal gyorsabban kielégítheti, mert eztkülönben a központból tehetné, a honnét a vidéki helyi viszonyok és érdekek vagy igen későre, vagy sokszor éppen nem észlelhetők, pedig egy helyes kormányzásnak valódi titka főleg egy ily polyoglott országban, mint a milyen a miénk, leginkább abban rejlik ha a kormány a népnek valódi érdekeit és jogos aspiratioit kellőleg tanulmányozhatja, ha azokat behatólag felösmerheti, és ha azokat mindég kellő időben gyorsan kielégíteni tudja és komolyan akarja is.

Hogy azonban az authonom kormányzás végeredményében üdvös lehessen, elodázhatlan kötelessége egy felelős kormánynak minden irányban közvetlen éber ellenörködést és törvényszerű erélyes felügyeletet gyakorolni, de hogy abbeli kötelességét bár mily kormány is kellő sikerrel teljesíthesse, elkerülhetlenül szükséges, hogy mintán a parlamentarizmus követelményei szerint politikai pártoknak létezniök kell, sőt hogy létezzenek az ellenörködés jogosultságánál fogva kívánatos is, — mondom elkerülhetlenül szükséges, hogy a kormányt legalább azon párt támogassa behatólag, mely nézeteit és politikáját osztja, hogy ez által lehetőve tegye nehéz feladatának a közérdek tekintetébeni sikerteljes megoldását.

Mert ha maga a kormánypárt sem lesz képes benső egységre jutni, és nem fog birni egészséges párt forma-

tiókat előidézni és consolidálni, — higgyék el tisztelt választóim, hogy bár mily kormány alakuljon, bár miképpen is, sem lesz képes a közügyeket biztos kézzel erélyesen és a közkivájalomnak megfelelőleg vezetni, e nélkül pedig a parlamentárizmus előbb utóbb alapjaiban meg lesz ingatva és ez esetben könnyen megtörténhetik, hogy sem országos önkormányzatunkat, sem political önállásunkat oly mérvben fejleszteni képesek nem leszünk, mint a minő mérvben azt egy alkotmányos szabad állara jogosan követelheti.

Méltóztatnak emlékezni, hogy ezelőtt 3 évvel és ugyanezen helyen, ünnepélyes ígéretet tettem önöknek, miszerint különös feladatomnak fogom tartani, az erdélyi specialis kérdéseknek megoldását és mindazon jogosult specialis erdélyi érdekeknek kielégítését előmozdítani, melyek az unioval nem ellenkeznek.

Hogy azonban ebbeli ígéretemet beválthassam, szükségesnek tartottam mindjárt a törvényhozásnak kezdetével indítványozni, miszerint az erdélyi képviselők politikai párt és nemzetiség különbség nélkül koronként jöjjenek össze, hogy a specialis erdélyi kérdéseket előbb saját értekezletükben tüzetesen megbeszélhessék és hogy azoknak miképpeni megoldása iránt különös megállapodásra jutthassanak, meglévén teljesen győződve, hogy egy ilyen czélszerű tárgyalási módozat mellett, az erdélyi képviselők kiknek száma nem csekély, a specialis erdélyi kérdések megoldására nézve oly döntő és mérvadó befolyást gyakoroltatnak, mely az erdélyi ügyekre nézve minden irányban csak is üdvös és kézzel fogható eredményeket valósíthatna, azonban ebbeli buzgó törekvésem, melyet habár meggyőződésem egész hevével karoltam fel, különféle mellékes tekinteteken és téves felfogásokon hájótörést szenvedett.

Az országgyűlésének végefelé azonban sikerült ezen akadályokat a jobb meggyőződésnek leküzdeni és az erdélyi képviselők értekezlete, politikai párt és nemzetiség különbség nélkül szerencsésen meg is alakult, mely értekezletekben folytatott tanácskozások részben már is eredményre vezettek, a még nem érvényesíthető függő kérdéseknek mielőbbi megoldása pedig biztos kilátásba helyeztetett, szóval a kormány ezen értekezletek által, minden specialis erdélyi ügyekre és azoknak miképpen megoldására nézve tüzetesen informáltatott, mit már magában az ügy érdekében nagy nyereménynek tartok.

Én részemről, az ilyen erdélyi képviselői értekezleteket jövőre nézve is véghetetlenül szükségesnek tartom, mert az ilyen szükséges előzetes eszmecserek nélkül, az erdélyi képviselők mindig szét fognak ágazni, és közmegállapodásra soha sem fognak jutni, e nélkül pedig csak is hitelünket és befolyásunkat fogják a közérdek hátrányára kockáztatni.

Megvagyok teljesen győződve, hogy ha ilyen értekezletek ha nem is az országgyűlésnek kezdetével, hanem legalább a lefolyt országgyűlésnek folyama alatt megalakulnak és közreműködhetnek, — sikerülhetett volna azoknak alapján a kir. föld szervezést is előmozdítani és talán valósítani is, — és valószínűleg kikerülhetők lettek volna azon éles differenciák is, melyek a kedélyeket a Király-földön annyira felzaklatták. —

Megvagyok győződve, hogy ily előzetes értekezleteknek következtében sikerülhetett volna czélszerű territorialis kikerekítését is javaslatba hozni, mely czélszerűbb lett volna a volt kormány által beterjesztett azon javaslatnál, mely több irányban nem csekély aggályokat idézett elő, — kikerülhetők lettek volna az erdélyi választási census tárgyában lefolyt keserű vitatkozatok is.

Igaz ugyan, hogy ezen utóbbi kényes kérdés az erdélyi képviselők utólagos közvetítő közreműködése következtében, szerencsés megoldást nyert, mire szükség is volt, mert a volt kormány által beterjesztett első javaslat, mely az erdélyi képviselők előzetes megkérdése nélkül keletkezett, a kedélyeket az erdélyi részekben már is oly mérvben felzaklatta, hogy azoknak lecsillapítása csak is ezen javaslatba hozott censusunak megváltoztatása által volt utolérhető.

Az erdélyi értekezletek tehát igyekeztek a mennyiben azt rövid ideig tartott közreműködésök engedte, részint positiv irányban a szükséges teendők megoldását elősegíteni, részint negativ irányban megakadályozni mind azt a mit az országra nézve hátrányosnak tartottak. Sikerült többek között sokaknak azon téves felfogását is rectificálni, hogy a csendőri intézmény az erdélyi részekben eltörölendő; az erdélyi értekezlet elenkezőleg ezen intézménynek fentartását mindaddig szükségesnek jellegezte, míg egy általános közbiztonsági törvény egész Magyarországra meghozva nem lesz, azonban az értekezlet addig is kívánatosnak sőt szükségesnek tartotta, hogy az erdélyi csendőrség, melyet különben is a magyar-állam fizet, ezentul ne a közös hadügyérnek, hanem vagy a magy. kir. belügyérnek, vagy a magy. kir. honvédelmi miniszternek legyen alárendelve, és hogy mind [előléptetési, mint fegyelmi tekintetben kizárólag csak a magyar kormánytól függjön, szellemére, vezényletére és ruházatára nézve pedig magyar legyen, — ily helyes berendezés mellett, a mostani anomal helyzet meg fog szűnni, a csendőrség faladatának minden irányban tökéletesen meg fog felelni, és hasznosabb lesz, mint az íbe belenem illeszthető pandur rendszer, mely a kívánalmaknak Magyarországbán sem felel meg.

Mindezekből átláthatják, mélyen tisztelt választóim, mily felette szükséges, hogy az erdélyi képviselők Erdélynek specialis ügyeit saját értekezletükben koronként előzetesen és tüzetesen megbeszéljék, és kölcsönös megállapodásra jöjjenek.

Higyjék el mélyen tisztelt választóim, hogy engemet ezen őszinte meggyőződésem hangsúlyozására, semmiféle személyes érdek nem vezérel, én keblemben semminemű hátsó gondolatot nem táplálok, én mélyen tisztelt választóim kegyességét és szíves jóindulatát már többször és oly mérvben voltam szerencsés tapasztalni, hogy azt valamint egy részről kellőleg meghálálni képes soha sem leszek, úgy más részről önöknek nagybecsű bizalmát újból igénybe venni, engemet, eltekintve egyéb körülménycimtől, már csak a szerénységnek jogosult érzete is visszatartóztatna, — engemet tehát a mint mondám semmiféle személyes érdek nem vezérel, — engemet csakis a közjó érdeke és különösen az erdélyi részek iránti hűségem és kiváló előszeretetem ösztönöz, midőn ez uttal is azon rendithetetlen meggyőződésemnek adok nyílt kifejezést, miszerint valamint egy részről az uniót és annak állandó biztosítását minden separatisticus tendenciák kárhóztatásával, mind az anya-országra, mind az erdélyi részekre életkérdésnek tartom, úgy más részről az unificatiót mind a két ország-részre végzetlen károsnak látom, mert Erdélyben igen sok fontos és organicus kérdések egészen más fejlődési processuson mentek keresztül és jöttek létre mint Magyarorszáiban, méltányos tehát, sőt elkerülhetlenül szükséges, hogy azok a helyi viszonyok szerint oldassanak meg, — mert különben ilyenén kérdések, nem csak hogy czélszerűleg nem fognak megoldatni, hanem csakis a folytonos megelégedetlenséget fogják szítani.

Emlékezni fognak mélyen tisztelt választóim arra is, hogy ezelőtt 3 évvel ugyanezen helyen szerencsém volt felsorolni az erdélyi specialis kérdéseknek azon hosszú sorát, melyeknek mielőbbi elintézését szükségesnek jellegeztem, felemlítettem, hogy ilyen fontos kérdésnek tartom a különböző vallások szabadságának és függetlenségének biztosítását is. A catholicus egyház autonómiája eddigelé Magyarországon létre nem jöhetett, annak bekövetkezését Erdélyben bevárni nem lehetett és miután a catholicus autonómiának alapja Erdélyben már megvolt vetve, ennek következtében tehát a catholicus autonómia Erdélyben tényleg életbe léptetett s e részben a haladást és előmenetelt elvitáznai nem lehet.

Ilyen fontos erdélyi kérdésnek jellegeztem a különböző nemzetiségek jogos és méltányos érdekeinek biztosítását, e részben a nemzetiségi törvény több irányban intézkedett ugyan, azonban megvagyok teljesen győződve, hogy ha ezen kényes kérdést az erdélyi képviselők mindjárt a parlamentális rendszer behozatala alkalmával saját értekezletükben előzetesen kellőleg megbeszélték és e részben kölcsönös megállapodásra jutottak volna, ezen kényes kérdést talán szerencsésebben lehetett volna megoldani.

Megvoltam továbbá arról is győződve, hogy Erdélynek, főleg országos szilárd hitelre van szüksége, és ezen elvből indulva ki, tehetségem szerint igyekeztem, egy nemzeti-bank felállítása és ennek folytán fiók bankoknak életbeléptetése végett közreműködni, de ezen eszme egyelőre pénzügyi viszonyaink miatt elodáztatott, azonban az erre vonatkozó szükséges előzetes tárgyalások folytatását a kormány magának nemcsak fenntartotta, hanem ezen nemzeti intézetnek mielőbb életbeléptetését egyik legsürgösbb feladatának tüzte ki.

Ilyen lényeges kérdésnek jellegeztem a már megkezdett vasuti fővonaloknak kiépítését is; ez annyiban sikerült is, a mennyiben pár év múlva Erdély-, Oláh- és Moldvaországokkal és ez által a világ kereskedéssel közvetlen összeköttetésben fog jönni.

Ilyen fontos kérdésnek jellegeztem az iparos-osztály sorsának javítását és felvirágzásának biztosítását, ez irányban annyiban történt is előhaladás, a menyiben a kereskedelmi viszonyokat szabályzó nemzetközi vámserződészek, szakértő bizottságok által már is beható tanulmányozások tárgyává tétettek, mely fontos ügynek végleges megoldása már most elodázhatatlannak ismertetett el, — ezen szükséges teendőknek a legközelebbi országgyűlésen eszközöndő szerencsés megoldása, nemzetgazdaszatunk fejlesztésének kétségen kívül jobb jövőt és előnyösebb lendületet biztosítani fog.

Ilyen specialis égető kérdésnek tekintettem az urbéri kárpótlások ügyét, mely már is a befejezésnek végső stadiumába jutott, ilyennek tekintettem az urbéri kárpótlásokból felmerült visszafizetések szövevényes kérdésének méltányos és végleges elintézését is, ez ügyben, az erdélyi képviselők, főleg volt képviselő társam szakavatott közreműködése folytán, egy igen kimerítő és tüzetes javaslatok terjesztettek be a kormánynak, oly sürgős kéreccsel, miszerint ezen oly sok vizsályokra és nyugtalan-ságokra alkalmat szolgáltatott szövevényes ügyet valahára végképpen döntse el.

Igaz ugyan, hogy ezen kérdés a lelépott kormány által nem a legkedvezőbbben döntetett el, azonban ezen ügy közölve lévén általunk az új kormánnyal, alapos reményem van hinni, hogy az új kormány e részben megteszi azt, — a mit a méltányosság alapján megtenni hatalmában áll.

Ilyen elodázhatlan fontos kérdés Erdélyre nézve az urbéri viszonyok mielőbbi rendezése, melynek eldöntésétől függ egyszersmint a telekkönyvi intézménynek is czélszerű használata. Az urbéri viszonyok Erdélyben egészen más fejlődési processuson mentek keresztül és jöttek létre, mint Magyarorszáiban, méltányos tehát, sőt felette kívánatos, hogy az urbéri rendezések a helyi viszonyok szerint intéztessenek el, nehogy egyik vagy másik érdekllett fél érdekében megkárosítottassék; ezen urbéri viszonyok rendezése végett, bele foglalva a zsellérek kérdését is, az erdélyi képviselők egy törvényjavaslatot terjesztettek be a miniszteriumhoz, a helyi viszonyok szerinti mielőbbi törvényes intézkedés végett, hogy pedig ezen méltányos kívánságot még a rossz akarat sem gyanusithatja, separatisticus tendenciákkal bizonyítja már azon praecedens is, melynél fogva a Székely telepítvényesek ügye egészen más fogalmak szerint intéztettek el, mint az anya országi telepítvényesek kérdése a nélkül, hogy ezen intézkedést separatisticus tendenciákkal gyanusítani valakinek eszébe jutott volna.

Ilyen fontosságot tulajdonítottam a bányaügy,- az erdei,- mezei,- rendőri,- a cselédrendtartás és az államntak tárgyában szóba hozott javaslatoknak is, melyek részben a Magyarországiakkal egyöntetűleg, részben pedig az erdélyi helyi viszonyok szerint kell, hogy mielőbb elintéztessenek.

Az apróbb vétségeknak és rendőri kihágásoknak a közigazgatási közegek által leendő elintézése végett az erdélyi képviselők szintén egy tüzetes javaslatot terjesztettek be a kormánynak, azon sürgető megkereséssel, hogy ezen intézkedés administrativ uton mielőbb behoztassék, miáltal a járásbiróságok teendői kevesebbbedvén, azoknak beszállítása is eszközölhető lesz.

Ilyen fontos kérdés egy helyes adóreformnak mielőbbi behozatala, melynek legbiztosabb alapját, egy czélszerű országos földadó catastroeri törvény képezi, mely törvénné is vált és legközelebb életbe is fog léptetni.

A katonaságnak állami laktanyákban leendő állandó elhelyezést és ez által a lakosság zaklató megterheltségének megszüntetését felkarolni önöknek szintén megígértem, e részben a honvédelmi minister ur a szükséges adatokat már be is szerezte, azokat már kellőleg tanulmányozta is és biztosította a törvényhozást, hogy ezeknek alapján a kívánt törvényjavaslatot a legközelebbi törvényhozásnak be is fogja terjesztani, sőt a belügyminister ur be is terjesztett egy törvényjavaslatot, mely által ezen bajokon addig is míg egy általános laktanyai rendszer behozva nem lesz ideiglenesen segíteni szándékozott, azonban ezen törvény javaslat, az idő rövidsége miatt tárgyalható nem volt, — a jövő törvényhozásnak lesz tehát feladata ez irányban, vagy ideiglenesen, vagy véglegesen intézkedni.

A népnevelés és népoktatás ügyének felkarolását szintén megígértem; ez irányban történtek is több rendbeli javítások és czélszerű intézkedések, ilyen többek között a néptanítók nyugdíjazásának érdekében hozott korszerű törvény, — és megvagyok győződve, hogy mihelyest pénzügyi viszonyaink megengedik, a törvényhozás a népnevelés ügyét még kiterjedtebb mérvben fogja felkarolni.

Megígértem önöknek, hogy a kolozsvári egyetem felvirágzása végett közreműködni szintén kötelességemnek fogom tartani, e részben a fenforgó viszonyokhoz képest a lehető megis történt, mert nem lehet mondani, hogy a kolozsvári egyetem általában véve kedvező lendületet nem nyert volna, és megvagyok győződve, hogy

mihelyest pénzügyi viszonyaink megengedik, a kolozsvári egyetem még hiányzó szükséges felszerelése is, és a kolozsvári egyetem tanárainak fizetése és illetékei, a pesti egyetem felszerelésével és tanárainak fizetésével együtt párhuzamba fognak hozatni.

Az ország területének czélszerű kikerekítése, főleg Erdélyben égető kérdéssé vált, mert szerintem csak is ez lehet egy szerves közigazgatásnak és gyors igazságszolgáltatásnak legbiztosabb alapja, a mennyiben csak is egy ilyen helyes kikerekítés fogja lehetővé tenni a politikai hatóságoknak és törvényszékeknek oly czélszerű beosztását és apasztását érvényesíteni, mely egy részről a lakosság kényelmére, más részről pedig a közügyeknek gyors ellátására kellő sulyt fog fektetni, — azonban nem értek olyan hibás kikerekítést — mint a milyen tervezve volt, és melynek kivitelét az erdélyi képviselőknek sikerült megakadályozni, hanem értek olyan kikerekítést, mely a helyi viszonyokat tekintetbe veszi és az itteni körülményeknek megfelel, — ez pedig kélőleg csakis úgy lesz eszközölhető, ha az erdélyi territorialis kikerekítésnek miképeni keresztülvitelére nézve az erdélyi tényezők is előzetes befolyással fognak birni, — mert az ilyen nagy fontosságú munkálatot a központi bureaunkban az illetékes tényezők megkérdezése nélkül és a szükséges statisztikai adatok hiányában felületesen el lehet ugyan készíteni, sőt ilyen kikerekítéseket térképen fényes színekkel igen szépen ki is lehet rajzolni, de egy ilyen fontos kérdést ily uton és módon alaposan és a közkiváalomnak megfelelőleg megoldani absolute lehetetlen.

Ezeken kívül még sok fontos és életbevágó törvények is alkattattak, ilyen az incompatibilitási, és a választási törvény, mely a parlament függetlenségét biz-

tosítja, ilyenek a közjegyzői és ügyvédi rendtartásról, és a bírói végrehajtásról és kézbesítésről szóló korszerű törvények.

Ilyen nagy fontosságú tény a kereskedelmi kodex behozatala, mely kereskedelmi viszonyaink rendezésének egyik tényezője lesz.

Ilyen nagy fontosságú tény az I-ső foku királyi törvényszékek leszállítása végett kiadott törvényhozási felhatalmazás a miniszterium részére, nem mondom hogy ezen felhatalmazásnak alkalmazása ment lesz az átmeneti nehézségektől, azonban a törvényszékeknek célszerűbb beosztása a személyzetnek az ügyek mennyiségéhez való arányosítása, és a személyzetnek a hol a parancsoló szükség követelni fogja szükséges epurációja, valamint egy részről megtakarításokat, ugy más részről célszerűbb és helyesebb igazságkiszolgáltatást fog eredményezni.

Ilyen fontos pénzügyi rendszabályt képez azon felhatalmazás is, melyet a törvényhozás a miniszteriumnak a végett adott ki, hogy a különféle vasuti társulatoknak az állam ellen támasztott tetemes követeléseit egyenlitse ki és mielőbb hozza tisztába.

Ilyen fontos kérdés volt az annyira hirhedt keleti vasuti ügynek rendezése és elintézése, a törvényhozás a bizottságnak ezen ügy felderítésére vonatkozó terjedelmes munkáját minden arra vonatkozó adatokkal együtt kiadta a kormánynak, oly meghagyással, hogy a szükséges intézkedéseket saját hatáskörébe tegye meg, és e részbeni jelentését, és esetleg további intézkedések végetti javaslatát terjessze elő; meg vagyok győződve, hogy ezen nagy fontosságú tény az állam hitelét kétségen kívül már csak az által is emelni hivatva lesz, mert tapasztalni fogja a pénzvilág, hogy a ma-

gyar állam hitelének kellő megőrzését és megszilárdítását minden egyéb tekinteteknek elébe teszi, hasonlóképpen intézkedett el a naszói erdőüzletek megvizsgálása végett kiküldött bizottságnak terjedelmes jelentése.

Ezeken kívül készen vannak a büntető törvénykönyv és a perrendtartásról szolló törvényjavaslatok is, mely törvényjavaslatok ha törvénynyé válnak, az igazságszolgáltatás sverájában kétségen kívül egy új korszakot fognak képezni.

Vége ily nagy fontosságu tény a határörvidékek visszacsatolása, és polgárosítása, ugy nemkülönb a testvér Horvátországgal kötött újabb közjogi kiegyezés, mely Szent István koronájának egységét, elválaszthatatlanságát és hatalmi állását kellőleg biztosítja.

Hátra van még a Fő-Rendek házának a kor követelményei szerinti átalakítása, mely jelenleg szervezetében a parlamentarismusként keretében többé fel nem tartható, ennek azonban gyökeres átalakítása a jövő törvényhozásnak feladatát fogja képezni.

Mindezen és több fontos törvények, melyek írásbeli jelentésükben bővebben felsorolhatnák és indokoltatnák, elegendő képen tanusítják, hogy daczára annak, miszerint a lefolyt törvényhozás a multak hibáinak és mulasztásainak helyrehozásával eléggé tulterhelve volt, sikerült még is több irányban nagy horderejű eredményeket valósítani.

Mindezekből, melyeket kelletténél hosszabbra terjedt beszédemben kifejtteni szerencsém volt, méltóztatnak mélyen tisztelt választóim belátni, hogy közreműködésünk, — habár elismerem, hogy még sok kívánni valót hagyott hátra, nem volt egészen eredménytelen, mert több szükséges reformok részint életbe léptettek,

részint megoldásuk minden irányban kezdeményezve van, — és megvagyok győződve, hogy az új parlamentnek és az új parlamentaris erőknak most már sokkal könnyebb lesz a feldolgozott anyagot felhasználni és mielőbb érvényesíteni, főleg ha az új parlamentararis erők a politikai pártoknak legkiválóbb tehetségeiből fognak megválasztatni, mit az országnak komoly helyzete most már parancsolólag követel.

Ez alkalommal örömmel jegyzem meg, hogy az annyira kívánatos coalitio a legtekintélyesebb két politikai országos párt között a közjogi harcznak beszüntetésével a „Szabadelvü párt czime alatt“ bevégzett ténynyé vált, — melynek alapján az új cabinet pár hónapokkal ezelőtt meg is alakult; és mivel én ezen coalitiot felette nagy nyereseménynek tartottam, nem csak magára a közjogi alapra, — hanem az országra nézve is: annak létrejöttét részemről is behatólag előmozdítani kötelességemnek tartottam, — most már tehát az ország kiválóbb tényezőinek és a kiválóbb politikai pártárnyalatok egyesülése által annál biztosabban sikerülni fog, hazánkat financialis bonyadalmaiból kiemelni és boldog jövőjét biztosítani.

A volt Deákpárt tehát nem abdicálva, hanem az adott viszonyokkal önzéstelenül pactálva ez irányban is megtette azt, a mit hazafias érzelmeinél fogva megtenni kötelessége volt.

A mi még bennünket, mint önöknek mélyen tisztelt választóinak volt képviselőit illeti, — mi, kik ezenel mandatumainkat, épen oly tiszta lélekkel tesszük le önöknek kezébe, mint a milyennel azt önöktől átvenni szerencsénk volt, — nyugodt lélekkel nézünk önk ítéletének elébe, — mert lelkünk mélyéből meg vagyunk győződve, hogy becsületes jó szándékkal, megtettük mind

azt, mit megtenni tehetségünkben és kötelességünkben állott.

A mi pedig különösen Erdélynek érdekében folytatott közreműködésemet illeti; erre nézve is nyugodt lélekkel vetem magamat önök szigorú itélete alá, mert habár nem dicsekedhetem rendkívüli eredmények felmutatásával, annyit azonban tiszta lelkiismeretem boldogító öntudatában bátran merek ezen ünnepélyes helyen önök előtt nyilvánítani, hogy 9 évi nehéz működésem ideje alatt, részint midőn Erdélynek ügyeit 6 év leforgása alatt vezetni szerencsém volt, — részint 3 évi képviselői működésem ideje alatt, Erdélynek és önöknek kárára soha nem voltam, és e részben itéljen az, ki felettünk van!

Midőn tehát önöktől mélyen tisztelt választóim búcsút veszek, mély tisztelettel arra kérem önöket, hogy méltóztassanak, ha erre érdemesnek találják, — szerény emlékem számára keblökben egy kis helyet megőrizni, — mert higgyék meg, hogy az lesz 9 évi terhes működésemnek és kötelességem érzetével párosult teljes odaengedésemnek, legszebb, legfényesebb jutalma, melyet éltem fogytáig hiven meg fogok őrizni.

Részemről biztosítom önöket mélyen tisztelt választóim, miszerint önöknek és szeretett kis hazámnak Erdélynek fényes emléke, melyet engedjenek meg hogy ezen túl is büszkén hazámnak vallhassak, szívem mélyéből kihalni soha nem fog.

Ajánlom magamat mélyen tisztelt választóim kegyes emlékébe, áraszsa az Isten bőséges áldását egész Erdélyre, Kolozsvár várossára, önökre és mindnyájokra, — és engedje a gondviselés, hogy mindnyájan folytonos boldog megelégedésben sokáig élhessenek. — Éljenek!!!

II.

HAJÓS JÁNOS

BESZÉDE.

30

THE BIBLE

AMERICAN

1872. Jul. 4-ke volt azon előttünk örökre feledhetetlen emlékü nap, melyen Kolozsvár sz. kir. város tisztelt választóinak többsége minket nagybecsü bizalmába részesített, s az ő Felsége által az említett 1872-ik év szeptember 1-re egybehívott erszággyűlésre képviselőkül megválasztott.

Azóta kevés híján három év telt el, s ennek keretébe az 187²/₅-ik évi országgyűlési Cyclus is lejárt a pályáját.

Három év egy lehellet az idő végtelenségében. Csekély időszak a nemzetek és államok életében is, mert habár az államoknak is éppen ugy meg van saját fejlődési, érettségi és elgyengült agg kora, mint az embernek, — a kiről igen találóan jegyezte meg Gneist, hogy az élő lények egyike sincs oly számos szükségeknek alá vetve, mint az ember, — egyiknél sem oly tartós és segélyt szükségelő a gyermekség, nem annyira elégtelen az érettség, és nem oly töredékeny és szenvedőleges az elaggottság mint az embernél. De azért az államok már azon több oldalú és magasztos czéloknaál fogva is, melyek elérésére hivatvák, minél behatóbban és rendszeresebben haladnak feladatuk megoldása felé, annál tartósabb, és évszázadokra is kiterjedő élethez tarthatnak igényt.

Hanem az emberi véges erőt tekintve, három év is elég tért és anyagot adhat a tevékenységre.

Hogy a magyar törvényhozás e három év leforgása

alatt kellőleg felhasználta-é az időt? miként s megfelelt-é azon reményeknek, melyeket iránta tápláltak? Megoldotta-é elhivatásának magasztos de egyszersmind terhes feladatát szembe azon sokoldalú teendőkkal, melyek a magyar állam belső ujjá szervezésének elő és alapfeltételeit képezik? nem célunk megbírálni. Tanuja volt ez országgyűlés lefolyásának a nemzet. Nyitott könyvként állott az ország minden pártbeli választója előtt azon működés, melyet a képviselőház az adott körülmények és időszerint felmerült események között kifejtett.

S hogy a szőnyegre került egyes nagy kérdések feletti küzdelemben — az egymással élethalál harcztot vívott pártok e szellemi küzdőhomokján — miként állottak meg helyöket a törvényhozó test egyes munkásai? szintén nem szükséges részletes felvilágosítást azok előtt legalább, kik az országgyűlési napi tárgyalásait habár közvetített figyelemmel kísérték.

S mert e parlamenti működésnek t. választóink megbizásából magunk is szerény közmunkásai valánk, annál kevésbé érezhetjük magunkat illetékeseknek a képviselőház magatartása tényei és működésének sikere felett döntő ítéletet mondani.

Azt hisszük tehát, jelzett állásunknak és jelentésünk céljának leginkább megfelelnünk az által, ha egy visszapillantást vetve az országgyűlés három évi Cyc-lusára, a kiválóbb törvényhozási tények, események s irányt adott mozzanatok tárgyilagos előadására szoritkozunk:

Az 1872. Sept. 4-ki Trónbeszéd mindenek előtt hangsúlyozta, hogy a 1865—68-ik évi országgyűlés a századokon át függésbe volt közjogi kérdések megoldása által biztos alapokra helyezte az ország alkotmányos

életét s megadta a nemzetnek a módot szellemi és anyagi jóléte kifejtésére.

S azt is megemlítve, hogy a 1869—72 országgyűlés már a benső átalakulás munkájához is foghatott, de annak csak egyes alapjait rakhatta be az 1872—75-ik évi országgyűlés feladatául általában e munka folytatását jelölte ki, — s azon fő czélt tartva szem előtt, hogy alkotmányos intézmények alapján az államszervezet minden irányban a nemzet és kor igényeinek megfelelőleg rendeztessék, egyszersmind törvényes intézkedésekkel és okszerű beruházásokkal a nemzet érdekei fejlesztessenek, különös teendőkként a következőket tüzte ki:

a rendi alkotmány átalakítása következtében a főrendek házának ujja szervezését;

az 1848-ik évi választási törvény hiányainak javítását és pótlását;

a közigazgatást illetőleg a rend és a törvények pontos végrehajtásának biztosítását;

az ország fővárosának és a királyföldnek rendezését;

a törvényhatóságoknak arra képesítését, hogy közigazgatási költségeinkről önerejükön gondoskodjanak;

az igazságügy rendezését illető javaslatok közül a büntető törvénykönyv, valamint a polgári és büntető eljárásra vonatkozó törvényjavaslatokat;

a sajtótörvények hiányán pótlását;

a polgárok miveltségének a népoktatás érdekében történtek után a közoktatás tovább fejlesztése által való előmozdítását;

a kolozsvári egyetem és Ludovika Akadémia felállítását;

az állam anyagi érdekei fejlesztését;

a kereskedelmi és bányatörvény előterjesztését;
 az erdőszeti viszonyok rendezését;
 az ipar és kereskedelem felvirágozhatása végett a
 rendes pénz- és érték-forgalom biztosítását;
 a közlekedési eszközök, s azok közt a vasutaknak
 a nemzetközi nagy hálózattal egybekötését;
 az államháztartásban az egyensúly helyreál-
 litását szigorú takarékosság által;
 a határörvidék polgárosítás folytán a polgárosított
 területeket megillető képviselőt berendezését, — és végül
 a Horvátországgal kötött szerződés, vagyis a 1868.
 XXX. t. cz. revisióját.

Egyről egyig mind vitális kérdései a magyar ál-
 lamnak. Fontosságukat csak a megoldás sürgösségének
 szüksége mulja felül, mert az ezen vezéreszmék fonálán
 létesítendő intézményeknek századok mulasztásait kell
 helyre hozniok, s mert ezen alkotásokban jutna valósu-
 lásra és kifejezésre azon törekvés, hogy Sz. István or-
 szága egy rendezett állammá fejlődjék. Nálunk pedig
 még sok tekintetben nagyobb és terhesebb feladat az
 ország belügyeinek rendezése, mint más államokban, —
 mert a szakemberek definitiója szerint az állam már
 önmagában nem egyéb, mint az egyesek és osztályok
 egymás elleni érdekharcza. Nálunk pedig e küzdő ér-
 dekek számát jelentékenyen szaporítja a hagyományhoz
 való s nem ritkán merőben igazolatlan ragaszkodás, de
 szaporítja főleg a nemzetiségeknek fájdalom igen gyak-
 ran a közjótól eltérő külön törekvése is.

A fennebbi irányeszmék jelölték ki tehát a tért,
 melyen ezen országgyűlésnek működnie, a már megkez-
 dett alkotásokat folytatnia, s a még hiányzókat életre
 szólítani kellett.

Távol van tőlünk t. választóink azon törekvés,

mintha állítani akarnók, hogy ezen kitűzött kérdések mindenike akár telyes, akár részletes megoldást nyert volna. Mert ki ne tudná, hogy a főrendi ház szervezése, a törvényhatóságoknak időközben előszinre lépett kikerekítése, s ezzel együtt a házi pénztárok ügye, a polg. törvénykönyv, a királyföld és az erdőszeti viszonyok rendezése, a pénz és értékgorgalom biztosítása és azt előkészítő vagy megalapító intézkedések, a közlekedési eszközöknek hazánk érdekeihez és a külföld viszonyaihoz mért tökélyesbitése, az államháztartás végleges rendezése stb. még mind a jövőtől várják megalkotásukat, és azok előfeltételeinek létesítését.

Miadamellettt számra nézve ugy mint fontosságra nézve is nem csekély azon törvények mennyisége, melyeket ez országgyűlésen megalkotni sikerült. Lássuk ezek közül a kiválóbbakat:

A Horvát-Slavon és Dalmátország és az anyaország között fennforgott közjogi kérdések kiegyenlítésével létre jött újabb egyezmény (1873. XXXIV. t. cz.) a bánági határörvidék és a tételi zászlóaly polgárosításának törvénybe igtatása a polgárosított határörvidéken a közös törvényhozás alá tartozó viszonyok szabályozása (1873. XXVII. XXVIII.) ugyanott az egyház közösség rendezése (1873. XXIX) valamint a felállított határőrezred és a titeli zászlóaly területén a honvédelmi rendszer életbeléptetése (1872. XVIII. t. cz.) azon intézkedések egyik főcsoportját alkotják, melyek Szent István birodalma saját területi épségének és a birodalmi közös kapocs által egybekötött társországok népességébenső jollétének de egyszersmind az alkotmányosság terjesztése elvének is tartozott.

A honvédelem érdekeinek fejlesztésére irányzott működést a kiszolgált altisztek alkalmazásáról szóló 1873-ik

évi II-ik, és a mozgósítás esetén szükséges beszerzésekről hozott 1873-ik évi XX-ik t. cikkkek képviselik. De e téren a legjelentékenyebb és legfényesebb térnek tekinthető a magyar Ludovika akadémia létesítése, mely az 1872-ik évi XVI-ik törv.cikk erejénél fogva felállított, és teljesen szervezett működésbe indított.

Azon szándékot, hogy a közlekedés, ipar és kereskedelem előmozdítása a lehetőségig eszközlésbe vétessék, számos ez időszakban alkotott törvények igazolják.

Uj vasutvonalok engedélyeztettek a nélkül, hogy az állam a részökre adandót garantiával terhelhetett volna. Ilyenek a Győrtől Sopronon át Ébenfurt irányában az ország határáig vezetendő első rendü gőzmozdony vasut, és az ehhez hasonló vojtek-bogsányi, valamint a soprony-posony-lundenburg-vágvölgyi vasut (1872 XXVII. XXVIII. és XXIX. t. c.).

Hajózási és postaszereződések köttettek egyfelől: a Lloyd gőzhajózási társulattal a tengeri postaszolgálat ellátása iránt (1872 XXVI.) és másfelől Európa különböző államaival: mint Portugalliával, Németországgal, Montenegroval, Svéd- és Norvégországgal, és Oroszországgal (1872 XXX. 1873 I. XIX. 1874 XII. és XIII. t. cz.). továbbá a román Fejedelemséggel a keleti vasut csatlakozási pontja iránt (1874 XXVII. t. cz.), s ezzel egyidejüleg engedély adatott a temesvár-orsovai vasut kiépítésére (1874. XXXIII.).

Törvények alkottattak a hajóépítésre és felszerelésre szükséges tárgyak vámmentes behozataláról (1872. XXV. t. cz.) és a hitel emelése végett a váltóhamisítás, ugy a hamis vagy vétkes gondatlanságból származott bukás esetében követendő eljárásról (1874. XVI. XVI. t. cz.) és a vasuti forgalmon az emberi élet biztosíthatása végett a vaspályák által okozott halál vagy testi sértés iránti felelősségről (1874. XVIII. t. cz.).

Hogy a hazai ipar a külföld előtt méltóan bemutathassék, a bécsi világkiállításra küldött tárgyak oltalmáról megfelelő törvényt hozatott (1872.) XXIV. t. cz.).

Ezen kívül több oldalú jelentőségénél fogva meg kell említenünk, a közforgalmi különböző mértékek és súlyok egyenlősíthetése végett behozott metre-mérték, melynek a megfelelő előkészületek után 1876. január 1-én leendő életbeléptetését az 1874-iki VIII-ik t. cz. rendelte el. Mint magában is igen fontos törvényhozási alkotást, de kereskedelmünk életében korszakot alkotó eseményt is különösen ki kell emelnünk a kereskedelmi törvényt t. cz.), mely által külső és belső kereskedelmi viszonyaink a fejlődő forgalom és társulási ösztön szükségének megfelelő szabatos rendezést nyertek, fejlődhetőségük biztosított, a magyar birodalom pedig azon rendezett államok sorába lépett, melyek a kereskedelmi codex előnyeit már századok óta élvezik.

Megemlítendőnek tartjuk továbbá azon kitarató munkásságot, melyet az országgyűlés a keleti vasut építése és kezelése körül kifejtett bonyodalmas kérdések tisztázása érdekében kiküldött bizottsága által kifejtett, melynek eredményét az 1875. május 24-iki képviselőházi határozat képezi.

Végül jelentésünk e szakasza hazánk hitel és iparügyeivel foglalkozván, nem lehet hallgatással mellőznünk a magyar bank ügyét, és a Lajthán túli tartományokkal kötött kereskedelmi és vámszövetség kérdéseit is.

S tán mondanunk sem kell, mily benső örömben osztoznánk, ha a magyar bankról mint befejezett ügyről emlékezhethetnénk meg t. választóink előtt, mert azon kiváló fontosságot, melylyel e kérdés hitelünk, iparunk s általában nemzetgazdasági viszonyainkra nézve bír, elvitatni nem lehet.

De e kérdés természete az európai pénzválság szomorú emlékű története, valamint az országgyűlés lefolyásának változatos mozzanatai mind megannyi okokul szolgálhatnak arra, hogy e kérdés végmegoldásának munkája, öröme és dicsősége a közelebről egybehivandó országgyűlés részére maradjon fenn. Azonban azon öntudattól és megnyugvástól nem zárhatjuk el magunkat, hogy az 187^{2/5}-ki országgyűlés e cél valósíthatására is igen nagy súlyt fektetett, ha ebbeli törekvése ténynyé nem is válhatott, de közvetve jelentékenyül előkészítette a tért arra, hogy e nagyfontosságú alkotás a legközelebbi jövőben létesülhessen.

Ugyanez áll a fenn említett kereskedelmi és vám-szövetségre nézve is. Ennek megoldási határideje ugyan a létező szerződéshez képest a jövő országgyűlés cyclesára esik, e kérdéssel tehát a lefolyt országgyűlés tüzetesen nem foglalkozhatott, de az eddigelő kifejezésre jutott előkészítő irányeszmék szintén hasznos szolgálatot tettek a legközelebbi jövőnek, illetőleg e kérdés olyaténképpen megoldásának, hogy az hazai iparunk lehető előnyére dőljön el.

Azon kiváló fontosság, melyet a birtokviszonyok rendezése, és a tulajdonjognak biztos alapokra fektetése egy rendezett államban magának méltán követel, méltánylatra talált már a korábbi országgyűléseknél. Ide mutatnak az 1868-beli örökváltsági XXXIII-dik és ugyanazon időben a szőlőváltságra nézve alkotott XXIX. törvényczikkek, valamint az 1871-ik évi LIII. LIV. LV. E törvényhozási működések azonban nem oldván meg a még létező urbéri és másnemű birtokviszonyokat egész kiterjedésökben akként, hogy Magyarhonban a földet illetőleg földbirtokot, a további institutiók kötelékeiből és békóiból teljesen megszabadítottanak lehetne tekinteni, az

1872/75. évi országgyűlés tehát e szempontra is kiterjeszté figyelmét, s a korábbi intézkedések kiegészítéséül törvényt alkotott a telepítvényekről (1873. XXII.) és a belvizek levezetéséről (1874. XI. t. cz.

Az igazságügy terén a közönséges büntetéseknek kölcsönös kiadása iránt Belgiummal (1873.. 10. t. cz.) Nagy-Britanniával (1874. 11. t. cz.) kötött szerződésen kívül, a birói gyakorlati vizsgáról (1874. XXIV. t. cz.), az ügyvédi rendtartásról (1874. XXXIV.) és a királyi közjegyzőkről (1874. XXXV.) hozott törvények képezik a haladást. Egyenkint igen fontos részei azon nagy horderejű alkotásnak, melyet egy általános polgári és egy büntető törvény fog betetőzni. S habár az elsőt létrehozni még a jövő feladatául maradt, — de a büntető törvénykönyv javaslata egy nagy gonddal és szakértelemmel egybealkotott jeles műben a képviselőházhoz több hónapok előtt benyújtott, a közvélemény mint szakértők egyhangulag a legnagyobb elismeréssel nyilatkozván róla. Az államháztartás rendezésének halasztást tűró kérdései elvonták ugyan e javaslat tárgyalásától a sorrendet, de azért ezen, a tudomány színvonalán álló, de hazai viszonyainkat is kellőleg mérlegelő mű, igen becses kész anyagot fog a legközelebbi országgyűlésnek szolgáltatni.

Ezen kívül megalakított az 1875-ik évi IX. és X-ik t. cz., mely által a törvényhozás a bírósági végrehajtói és kézbesítési institution észlelt hiányokat kívánta orvosolni.

Az adóügy tárgyai közt kiváló figyelmet érdemel az ügy mérvéhez és évtizedekre kiható fontosságához képest több hónapokig bizottságilag tárgyalt s ismételt országgyűlési tárgyalásokon keresztül vitt adókatasteri törvény (1875. VII. t. cz.) Hivatva van ez földadó-rend-

szerünket helyes alapra fektetni, a földadók országos arányát megállapítani, és egész adórendszerünknek mintegy alapul szolgálni.

A felsőbb oktatásnak és népnevelésnek szintén csak egyes ágaiban történtek lényeges intézkedések. De mi történt, az örök emlékezetre méltó.

Ezek egyike a kolozsvári tudomány-egyetem felállítására, (1872. XIX. t. cz.). Ezen törvény tárgyalásánál nagy hazafi örömmel lehetett tapasztalnunk, és kell most kijelentenünk, miszerint ezen egész Magyarhonra de kivált az erdélyi részekre oly fontos és üdvös eszme oly egyhangu és lelkes pártolásra talált mind ő Felségénél, mind a felső ugy a képviselőházban is, mintha a törvényhozásnak tiszteletre méltó factorai versenyezni kívántak volna egymással abban, hogy e nagybecsű ajándékban Erdély minél előbb részesülhessen, és ez által minél testvéribb jobbat nyujtsanak a századok óta elszakadt külön testvérországnak, s az unio által megpecsételt szoros összetartozás érzelmét e fényes tény által még maradandóbbá, és örökre állandóvá tehessék.

Másika a néptanítók nyugdíj alapját megalkotó és rendező törvény, mely a nélkül, hogy az ország pénzerejét aránylag jelentékeny mérvig vette volna igénybe egy felől a a népoktatás gyökeres haladhatóságának egyik legérzettebb hiányán segített, míg másfelől közel 18,000 olyan honfitársunknak nyujtott anyagi támogatást és lelki megnyugvást. Kiknek legnagyobb része a mindennapi kenyér szükségével küzdve terjesztette e hazában a tudomány és hasznos ismeretek életető igéit, — világítván másoknak, míg magok egy sötét jövő ijesztő nemével küzköttek azon tudatban, hogy elaggott korokban a kegyelem és szánalom morzsáira fognak szorolni.

Egy igen nevezetes mozzanatát képezi még a lefolyt országgyűlés működésének az 1872. XXXVI-ik törvényczikk, mely az ország központján egymás közvetlen szomszédságában fekvő három várost Budapest név alatt egyesítette, s ez által egy kormányzatban is egységes fővárost alkotott, méltók a magyar állam tekintélyéhez, s azon különböző érdekeknek megfelelőt, melyekben ez ország politikai, szellemi, társadalmi ipar- és kereskedelmi viszonyai a legélénkebb kifejezésre juthatnak.

De mind ezekben még nincs kimerítve a törvényhozási működés, sőt megnyugvással sorozhatjuk az alkotott törvények közé még az 1872-ik évi XV. XXX. és 1874-ik évi XII. törvényczikkeket.

Ezek közül:

Az első a Zalasdi szép uradalommal szaporította az állam fekvő birtokát.

A második a vakok budapesti intézetének országossá tétele által egy rég ohajtott humanistai kus cél létesítését eszközölte. És

a harmadik a katonai kórodák bérének évenként keresztül méltatlanul viselt terhét emelte több erdélyi város vállairól, s azok közt feloldotta e tehertől Kolozsvár városát is.

A mi pedig politikai belső életünket illeti, e tekintetben nem kevés jelentőségű az 1874-ik évi XXXIII-ik törvényczikk az országgyűlési képviselők választásáról. Ez az 1848-ik magyarországi és erdélyi II-ik törvényczikk hiányaitgyökeresen kiigazítsa. Szigorú elveket alkalmazott ugyan, de elejét vette a választási visszaéléseknek, s azon támadásoknak, melyek politikai jogok ürügye alatt a magyar állam ellen nem egyszer intézettek.

Nevezetes még e téren az incompatibilitási tör-

vény (1875 I.) Ezen törvény által az országgyűlés a politikai elméletnek egy nagy horderejű, és sokoldalról vitatott kérdését kívánta megoldani, s egyszersmind a képviselőház tekintélyes, és tagjai függetlenségét biztosítani azon vádakkal és szemrehányásokkal szembe, melyek a pártélet heves tusáiban oly gyakoriakká váltak volt

A fennebbieken kívül a törvényhozási tárgyalások többnyire az évi költségvetésekre vonatkoztak, és az ezek folytán kiderült szükségletek fedezésére irányzott adóügyi intézkedések körül forogtak. Ezek legtöbbször azon eredménnyel végződtek, hogy vagy az egyes adónemeket kelle fokozni, vagy új hitelmivelések létesítettek, vagy új adótárgyak vétettek igénybe, vagy végül kölcsönök köttettek az ország hitelére. Ez utóbbiakat képviselik az 1872. XXXII-ik és 1873. XXXIII. törvényczikkek, melyek közül az elsőnél fogva 54 és az utóbbinak erejével 153 millió forint államkölcsön vétetett fel.

Tagadhatatlanul komoly, hogy ne mondjuk, sőtét pontjai e kölcsöntörvények a lefolyt országgyűlés törvényhozási működésének, illetőleg sőtét rajzvonásai hazánk belállapotának, mert ezekben egyszersmind azon szomorító tény és tudat tükrözi vissza magát, — hogy a magyar állam alig rázta le az absolutismus békóit, és bár csak néhány évet számlál még Magyarországnak jelen parlamentaris rendszerünkön nyugvó önállósága, — mind a mellett már is az ország határain kívül és a jövő terhére kelle keresnie önfenntartásának eszközeit.

Azonban nagyon hibáznék, a ki államéletünknek ezen mindenesetre megdöbbentő jelenségét csak egy oldalulag bírálná meg, vagy ebből feltétlenül e haza jövőjének kockán állását következtetné, vagy végre päl-

czát törne azon a megelőző országgyűlések felett, melyek alatt e helyzet előkészült, akár az 1872—75-ik országgyűlést hibáztatná, mely a helyzet beálltával e kölcsönöket mint új terheket az állam vállaira vette.

Mert bár elvitatni nem lehet, — hogy a mint e tárgyban már sokan elmondották, — azon nemes hévben és buzgalomban, mellyel az önkormányzatát visszanyert nemzet képviselője az 1865—72-ik országgyűléseken a múlt idők mulasztásait helyrehozni törekedett, tulbecsülte önerejét, vállalatokat kezdett a közel fejlődés és az elérni kívánt siker reményében, melyek kivitele a később kifejtett eredményben tulszárnyalta a leghiggadtabb kiszámításokat, sőt hogy mindenekbe őszinték legyünk, nem mindig vetett számot azon kezdeményezések jövő követkevéseivel, melyeket a hazai közlekedés, ipar, kereskedelem, népnevelés stb. emelése érdekében megindítani az idők követelése folytán is szükségesnek, elodázhatatlannak tartott.

De e tényállásnál az elfogulatlan bírálónak megfelelő méltánylatban kell részesítenie az új parlamentáris élet és kormányzás nehézségeit, a hazai viszonyok és belállapotok rendezetlen helyzetét, és azon romboló hatást, mely az absolutistikus korszakban a szellemi erők és szakképzettség kifejlődésének útjába állott, és végül számba kell vennie a teendőik temérdek sokaságát, melyeknek csaknem mindenike, a nemzeti és államélet kifejtetésének sürgető igényeivel szembe egy-egy vitalis kérdést képezett, s ha bár erőfeszítéssel és áldozattal de kifejezésre jutni törekedett.

Ne vádoljuk tehát föltétlenül, hanem bíráljuk meg az 1867-ben átvett helyzetet az ő ezer féle részleteiben, egybefüggési láncolatában, s különösen ne vonjuk el a hazafiság és közjóra törekvés szándokát ott hol

azt kétségbe vonni meggyőző okokkal és adatokkal nem birunk. Végül ne kárhoztassuk oly merészen a haza szeretet tulhajtásait is, ha azt ott a hol az eredmény a hazának üdvére fejlik ki, mint évezredes nemzeti erényt dicsőítjük, sőt meg is követeljük.

Egyébiránt az 1872|75-ik országgyűlés az imént jelzett helyzetet örökség képpen vette át, — s az évi bevételek és kiadások közötti jelentékeny különbözet már az 1873-ki költségvetés tárgyalásánál felmerülvén, mindenek előtti köteletségének ismerte az állam pénzügyi helyzetének minden irányban ismeretére jutni és az állam háztartásban felmerült bajok gyökeres orvoslását megfelelő eszközök alkalmazása által munkába venni, olyképpen, hogy az átmenet a közigazgatást, igazságszolgáltatást s általában az állam kormányzat más szerve factorainak rendes működését meg ne akadályozza.

De hogy e szándékát létesíthesse, mindenek előtt gondoskodnia kellett az évi hiánylatok (deficitek) fedezéséről, mert különben megakasztotta volna az államélet és kormányzat rendes menetét, a mi az önállóság és államiság feladásával egyértelmű lesz vala, kockáztatta sőt megsemmisítette volna a magyar állam hitelét a belföldi forgalomban épen úgy, mint a külföld pénzpiaczain, ha az állam nevében biztosított kötelezettségeket beválatlan hagyja, — s e mellett a jövő fejlődés kifejezhetetlen kárára félbe kellett volna hagynia a megkezdett alkotásokat. Az előbb említett kölcsönök tehát ezen körülményekben, illetőleg a haza politikai és erkölcsi jövőjének megmentésében lelik fel eredetüket, igazolásukat.

A mi pedig a pénzügyi baj gyökeres orvoslásának szándokát illeti, az erre irányzott törekvés kifolyásául, előmunkálatául tekinthető az 1874-dik év elején egybe állított XXI-es bizottság.

Nem lehet célunk e jelentésünk szűk keretében ezen bizottsági működés és azon jelentés részletes bírálatába bocsátkozni, melyet e bizottság és IX-es albizottmánya több mint két hónapi ki nem fáradó munkássága gyümölcseként a képviselőház elébe terjesztett. Azt se kívánjuk állítani, mintha e bizottsági munka egy merőben új és tán századokra kiható belkormányzati reformtervet állított volna egybe és épen olyant, mely által a létező viszonyok és fennforgott kérdések teljes megoldást nyertek volna.

De annyit be kell ismernünk, hogy kiindulási pontjául a legtisztább hazafi szándék szolgált, és törekvése arra volt irányozva, hogy az aggodalmas pénzügyi helyzetet minden viszonylataiban megismerve rámutasson a bajok okára, — egyszersmind azon irányelveket és eszközöket jelölje ki, — melyek célszerű és gyors alkalmazása lehetővé tegye a kibontakozást a naponkint fenyegetőbbé vált pénzügyi bonyodalomból és másfelől azt, hogy államháztartásunk a legközelebbi évekre a legfőbb államérdekek kockáztatása nélkül, de egyszersmind az elutasíthatlan követelményeknek megfelelőleg berendeztethessék.

S ha bár e bizottság működésének sikere, illetőleg az általa javasolt eszközök célszerűsége fölött a legközelebbi jövő lesz hivatva végítéletet mondani, de annyi áll, hogy változzanak bár az eszmék fejlődése és az idők haladása folytán a kivitelnél a pénzügyi baj orvoslásának egyes eszközei, de azon bizottság által tett javaslatok állami életünk legközelebbi éveiben elvileg kétségen kívül irányadók lesznek, — s a nagy fáradtsággal egybeállított adatokban a legközelebbi törvényhozási működés számára igen becses anyag van átszolgáltatva.

Ez előzmények után ezen országgyűlés utolsó évi

működése azon ijesztő pénzügyi válság behatása alatt — mely magát az alkotmányos életet alapjaiban megingatással fenyegette — kizárólag az államháztartás rendezésének előkészületeire szorítkozott s a takarékoságot már ezen országgyűlés alatt mindenütt a hol lehetett, teljes szigorúsággal alkalmazásba vette, — a legközelebbi jövőre pedig kimutatta azon alapokat, melyeken benső államéletünk épülete egy rendezett háztartás fedezete szilárdul felállíthatassék, még pedig oly bensőerővel, hogy az az idők esélyeivel is megmérkőzhessék.

E főbb vonások alkotják tehát a legközelebbi lefolyt országgyűlés tevékenységét. S bár nem igényelhetjük magunk részére azon dicsőséget, melyet érezhet a jeles építész, ha egy önalkotta colossalis épületre rátekintve, büszke önteltséggel mondhatja el: ez az én művem! Mert ezen országgyűlés a létezett körülmények közt, nem vállalkozhatott az alkotás hálásabb szerepére, sőt a jövő megmentése végett kénytelen volt a megkezdett alkotásoknak is határt szabni. — Hanem igenis keblünkben hordozhatjuk azon orvos lelki örömét, ki betegének sorvasztó baját felesmervén a felüdülés biztos eszközeire rátudott mutatni.

S tán nem csalódunk, ha azt hisszük, hogy ha az 1865|8-ik országgyűlésnek méltó elismeréssel tartozik a haza, mert a százados közjogi vitás kérdést megoldván, a magyar állam biztos kifejlődhetésére az alapot megteremtette, — s ha az 1869|72-ik országgyűlés méltán osztozhatik azon örömben, hogy a benső alkotás nagymunkáját megkezdette s alkotásai folytán vasutak szel- delik át különböző irányokban e haza földjét s egyébkénti működései nyomán, fejlődni kezdett a benső élet, de ezek mellett az 1872|75-ik országgyűlés sem fog a haza történelmében nyomtalanul eltűnni, — mert felis-

merte hazai állapotainkat, önismerethez juttatta a nemzetet, felmutatta, hogy sok irányban fel kell hagyni a megkezdett utat, belátta és megfoghatóvá tette, hogy a leglelkesebb hazafi buzgalom is árthat, ha önerejét tulbecsüli a nemzet, — s példát adott halhatatlan Széchenyink azon jótanácsa követésére, hogy csak erőnkhez képest kell költekeznünk.

Ha pedig az önismerethez jutás az egyes ember életében is nagy erkölcsi vivmányt jelent, nem birhat az kevesebb beccsel egy nemzet életében, melynek fenntartását a létezés természeti ösztönén kívül a magyar birodalom 15 millió lakosságának jólléte, lehető felvirágzása, a mult idők dicsőségével egyformán követeli.

De ez önismeret nem csak a jövő országgyűlések magatartására fog behatással birni. Megtermette már gyümölcsét a takarékoság elvének életbeléptetésén kívül azon irányban is, — hogy az évenként növekedő deficitek tudatára s az abból eredhető veszély megfontolására hova tovább szűkebb keretet kezdett ölteni azon óriásmérvű szakadás, mely az 1867-ik évi XXII. törvényczikk által megteremtett közjogi alapot pártoló és ostromló két nagy politikai párt közt létezett.

E jelenség annál meglepőbb és örvendetesebb volt, minél sötétebb képekben lehet visszaemlékeznünk a pártküzdelem azon megrázó jeleneteire, — melyek az 1872-diki képviselőválasztások napjain a választók tömegét — a közös anya testvérgyermekeit két egymással élethál-harczot vivó táborra osztatták, sőt az 1872|75-dik országgyűlés kezdetén kivált a válaszfelirati vitában a képviselőházban is oly éles kinyomatot öltöttek magokra.

És e téren a hazafi öröm és elismerés legbensőbb érzésével kell megemlékeznünk Ghyczy Kálmán igen

tisztelt hazankfiáról, kinek erős meggyőződésen és tiszta hazaszereteten alapult elhatározása nyitotta az első rést azon vastag chinai falon, mely e két pártot egymástól elválasztotta s éveken keresztül elválasztva tartotta.

A hazaszeretet és önmeggyőzésnek szintén ily fényes eseménye folyt le az 1875. febr. 3-diki képviselőházi ülésen, melyen Tisza Kálmán igen t. hazánkfia történeti emlékü beszédében kijelentette: hogy a közjogi kérdés nincs a napi renden, mert veszélybe juthat az ország, a haza pedig mindenek előtt!

Hogy e nagy horderejű nyilatkozat minő fogadtatásra talált a képviselőházban, a két nagy pártnál, annak egyes tagjai közt s az ország közvéleményében? tán felesleges is részletezni. S elégnék hisszük azon fontos mozzanatokra utalni, hogy a situatio ténylegesen megváltozván új cabinet alakult, melybe a közjogi ellenzék vezére is hazafi készséggel helyet foglalt, a közjogi két párt az alsó ház kebelében szabadelvűpárt név alatt egy párttá egyesült, s e hatalmas példára az ország törvényhatóságai területén létezett pártok egymással versenyezve folytatják az átalakulás e nagy munkáját azon jelszó alatt, hogy a pártok ne a közjogi kérdések védelmére vagy ostromára, hanem, a mint az egészséges parlamenti élet megkívánja — elvek körül csoportosuljanak.

De ezen korszakot alkotó esemény nem bir csak politikai jelentőséggel, kihat az az erkölcsi, családi és társadalmi élet terére is, melyen a közjogi pártok oly éles tusáit szintén érezhető vonásokban leheté észlelni.

Pénzügyi tekintetben pedig lehetővé tette ez átalakulás az állami háztartás rendezését, a bevételek és kiadások közötti egyensúly helyreállítását egy bensőleg életerős párt fedezete alatt azon gyorsasággal munkába

venni, mint az a pénzügyi bonyodalmakból való kibontakozás sürgössége megkívánja, de egyszersmind azon egyöntetűséggel keresztül vinni, a mely az ország pénzügyi jövőjét megalapító nagy alkotásnak nélkülözhetlen kelléke, a mi pedig őszintén szólva 1867 utáni törvényekből — s tán leginkább a pártoknak politikai alapon való állása miatt — sok részben hiányzott.

S mert e pártalakulás folytán a pénzügyi rendezés — mint ez idő szerint mindenekelőtti kérdés elintézése mellett, sőt azzal organikus kapcsolatban a belreform kérdései is egybevágóbb és gyorsabb megoldást nyerhetnek, nem lehet alkotmányos életünk e fordulatán szívünk mélyéből nem örvendünk, s nem tehattük, hogy ez eseményről, mely az 1872—75 országgyűlésnek oly nevezetes epizódját képezi, tüzetesebben meg ne emlékezzünk.

De minél bensőbb örömmel üdvözljük e nagy eseményt s minél több okunk és alapunk van reményleni, — hogy az elvek körül csoportosult szellemi erők hatalmának sikerülni fog, az államéletnek majdnem zátonyra jutott hajóját a szerves működés rendes medrébe vezetni, — annál mélyebb tisztelettel s melegebb hálaérzettel kell megemlékeznünk ő Felsége Ferencz Józsefről, Magyarország apost. királyáról, s ő Felségének magasztos tényeiről, melyeknek a közelebbi országgyűlés alatt többször megújult kormányválságok alkalmával közelebbi tanui lehettünk mi, de az eredmények nyomán tanuja volt a haza. — Kifejezésre jutott e magatartásban ő Felségének szilárd alkotmányos érzülete, azon szent törekvése, hogy a nemzet elég erővel bírjon önmagát kormányozni. Fényesen bebizonyult ő Felségének a nemzet bölcse s a haza jelesebb fiai iránti bizalma, mert az alkotmányos élcet e válságos mozzana-

taiban is általuk ismerkedett meg a haza helyzetével, szükségeivel és óhajtásaival. Emlékezzünk meg hát urunk királyunkról e perczen is, és constatáljuk méltó örömmel, hogy a mit a költő hazafi ihlettségében egykoron csak óhajtott, azt az idő valósulásra érlelte; mert e tények után kitagadhatná: hogy az első magyar ember a király!

És hogy e gyenge rajz, — melylyel legközelebb lefolyt országgyűlésünk főbb eseményeit illusztrálni kívántuk — teljesen kiegészítve legyen, megemlitjük, — hogy e két utóbbi év alatt fájdalommal kelle nélkülöznünk Déák Ferencz hazánk nagy férfjának közvetlen közreműködését.

De feljegyezte a történelem 1875 jul 20-iki nagy fontosságu beszédét az egyház és állam közti viszonyok rendezése tárgyában, mely egy becses hagyományt képez a közel jövő számára, de egyszersmind a lefolyt országgyűlésnek egyik igen nevezetes momentumát képezi.

Ezekbe véltük tehát tisztelt választóink egybefűzhetni a legközelebb lefolyt országgyűlés főbb eseményeit, melyben képviselői állásunknál fogva mi is hivatva valánk részt vehetni és részt is vettünk.

Ezen országgyűlési általános tárgyaláson kívül résztvettünk még az erdelyrészi képviselők külön értekezleteiben is. Ez értekezletek célja volt: Erdély specialis bajainak alkotmányos uton orvoslást eszközölni. Ily tárgyakul tekintettük: az erdélyi urbéri kárpótlás függőben volt kérdéseinek végleges megoldását. — Az urbériségből fennmaradt birtokviszonyok szabatos és célszerű rendezését, a tagosítás és birtokelkülönözést nehezítő szabályok módosítását, a kisebb kihágások ügyeinek a közigazgatási tisztviselőknél meghagyását, a me-

zei rendőrség és erdőszeti viszonyok szabályozását, s általában mindazon tétleg létező viszonyok rendezését, melyek Erdély külön fennállása alatt, az itteni állapotok sajátságai szerint alakultak, s a velők kapcsolatos érdekek szempontjából lennének törvényhozási vagy kormányzati uton végleg megoldandók.

A kik e mozgalmat figyelemmel kísérték, tudni fogják, hogy e kérdések főbbjeiben emlékiratok szerkesztettek és nyújtattak be a kormányhoz. S azért ezek részletébe nem bocsátkozunk. Annyit azonban ki kell jelentenünk, hogy habár a siker ezekre nézve sem következett be, de a kérdések megoldásának módja annyira előkészítettett, hogy a közeljövőben e bajok megszüntetése is várható.

Ezzel tisztelt választóink jelentésünk végpontjához értünk. S az előadottak után legfeljebb azon kérdés lenne hátra, ha vajjon a lefolyt országgyűlés a fennebbiekben jelzett működése mellett is haladott-e a teendők mezején annyit, a mennyit a létező szükséghez képest haladnia kell vala?

Erre azonban a feleletet, a mint előbb is jeleztük t. választóinkra bizzuk. De e kérdés feltevésénél szükségképpen rá kell mutatnunk még egyszer, s önmegnyugnyugvással rá is mutathatunk, a létezett és időközben felmerült körülményekre és eseményekre. Hivatkoznunk kell a létezett párt állásának okaira és azon következtetésekre, nehézségekre és akadályokra, melyeket a helyzet természetesen maga után vont. És végül utalnunk kell állapotaink fejlettségére, a fejlődésre törekvő érdekek egyúttal elleni harczára, a még sok részben fennálló elbitéletekre, a haladást nagyban nehezítő hagyományokra, s egyáltalában azon bonyolult

helyzetre, melyben ez ország törvényhozása és kormánya a haza ügyét ezelőtt nem több, mint hét évvel átvette.

A mi pedig minket egyénileg illet, mi a nyert megbízást becses, de egyszersmind terhes adományként vetünk át tisztelt választóink kezéből.

Becsés, mert a legnemesebb bizalomból származott. Utasításunk nem volt, s legfeljebb annyi lehetett, mint a római consuloké: Videant Consules, nequid respublica detrimenti patiatur, s épen azért terhesnek is kelle tekintenünk, mert teendőkben csak saját erőnkre, meggyőződésünkre és hazaszeretetünkre lehetett támaszkodnunk, — és ez elhivatásunk annál nehezebb feladatot képezett, hogy hazánk viszonyainak még rendezetlen helyzetében minden törvény, s annak csaknem minden szakasza egy-egy életbevágó érdekét érintette államunknak, nemzetünknek avagy a társadalom egyes osztályainak.

Minket eljárásunkban az önzetlen tiszta szándék, a hazaszeretet és a közjóra törekvés vezetett. Feladatunk teljesítésében nem a szónoklatra fektetünk súlyt, hanem a kitartó munkásság kevesbbé csillogó terén kívántuk erőnk csekélységét érvényesíteni. Mi nyugodt öntudattal adjuk vissza a nyujtott bizalmat, melyért ujabbban is forró köszönetet mondunk.

Hogy azonban megfeleltünk-e feladatunknak? ítélje meg azt is a tisztelt választó közönség.

DE BALLAGI GEZA.

III.

SÁMILÁSZLÓ

VÁLASZA.

III

GENERAL INDEX

APPENDIX

Igen tisztelt volt képviselő urak,
kedves hazánkfiak!

Számadó beszédük meghallgatása után felállottam, hogy a kolozsvári választó polgárok nagy, igen nagy többségének nevében és megbízásából, hazafias munkálkodásukért őszinte szives köszönetet mondjak.

Szivesen és őszintén teszem ezt, mert mint számadásukból is megértettük, Önök az adott körülmények között, képviselői feladatuknak becsülettel megfeleltek.

Hogy megfeleltek, egyik bizonyosága az is, hogy sokan olyanok, kik a választáskor Önök irányában ellenzék voltunk, most midőn beszámoltak, köszönetet mondhatunk a nélkül, hogy lelkiismeretünkkel szemben megtörve és letörpülve állanánk, a nélkül, hogy politikai elveinket, tradícióinkat és reményünket feladtuk volna.

A rossz helyzetből a lehető legtöbb jót kivonni, ez az értelmes politikus, és a becsületes képviselő feladata. Önök e feladatnak feleltek meg akkor, midőn készségükkel és szavazatukkal a szabadelvű párt alakulását elősegítették, mert ez által lett lehetővé, hogy a legközelebbi sürgős teendőkre nézve, a hazafiság egyesíthette azokat, kiket csak egy később elérhető célért a nézet és véleménykülönbség megosztott volt; ez által lett lehetségessé több hazafias jóakaratsnak, készségnek és előrelátásnak szövetkeznie arra, hogy a hazaszeretetet termékenyebbé tehessek, a nemzeti szellemet fejlesztve nemesítsük, és a polgári köteleességek mértékét hazaszerte fellebb emelhessek.

Ez a mi helyzetünkben és viszonyaink között nevezetes eredmény, — és minthogy a népek életében az eredmények számítanak nagy fontosságú is. —

A tudomány terén az ember kevesed magával, ső

egymagára és meggyőződésével szembeállhat az összes emberiséggel és nyugodtan várhatja az átértett és megértett igaznak diadalát; de a politikai teren nem így van. Politikában minden napnak meg van teendője, meg kell lenni a teendőkhöz mért modorának is. Politikában nem tanácsos arra várni, míg valami jóra fordulhat, mert vannak helyzetek — milyen most a miénk — mikor egyesített erővel, minden percet arra kell használnunk, hogy a rosszat jóra fordítsuk.

Egy olyan politikai párt, mely nem személyes érdekből, nem practicus zsebtöltő ambíciókból, hanem a legnagyobbért a legbecsesebbért, a hazáért aggódó hazafiságból született;

egy olyan politikai párt, melynek nemes születésével nyert rejtegetni való anya jegye — naevus — és nem kénytelen sem egy multból maradt előítéletet, sem valamely még most valósíthatatlan reményt táplálgatni, egyszóval nem kénytelen fellegekre és széllal építeni;

egy olyan pártnak lehet csak elég ereje és bátorsága minden irányban sikerrel nyújtani ki kezét minden után, mihez a nemzetnek vágya, akarata és joga van; egy olyan pártnak sikerülhet csak a nemzetet békés uton és abban az arányban, melyben a nemzet vágyai érvényesülnek, a megelegedés felé vezetni.

Hogy egy ilyen párt alakulására önök is közreműködtek, kérem fogadják érette Kolozsvár értelmes és munkás választóinak őszinte szives köszönetét.

A haza és polgártársaik javára és szeretteiknek örömére életet egészséggel erővel kívánunk önöknek. Sokáig éljenek!

